

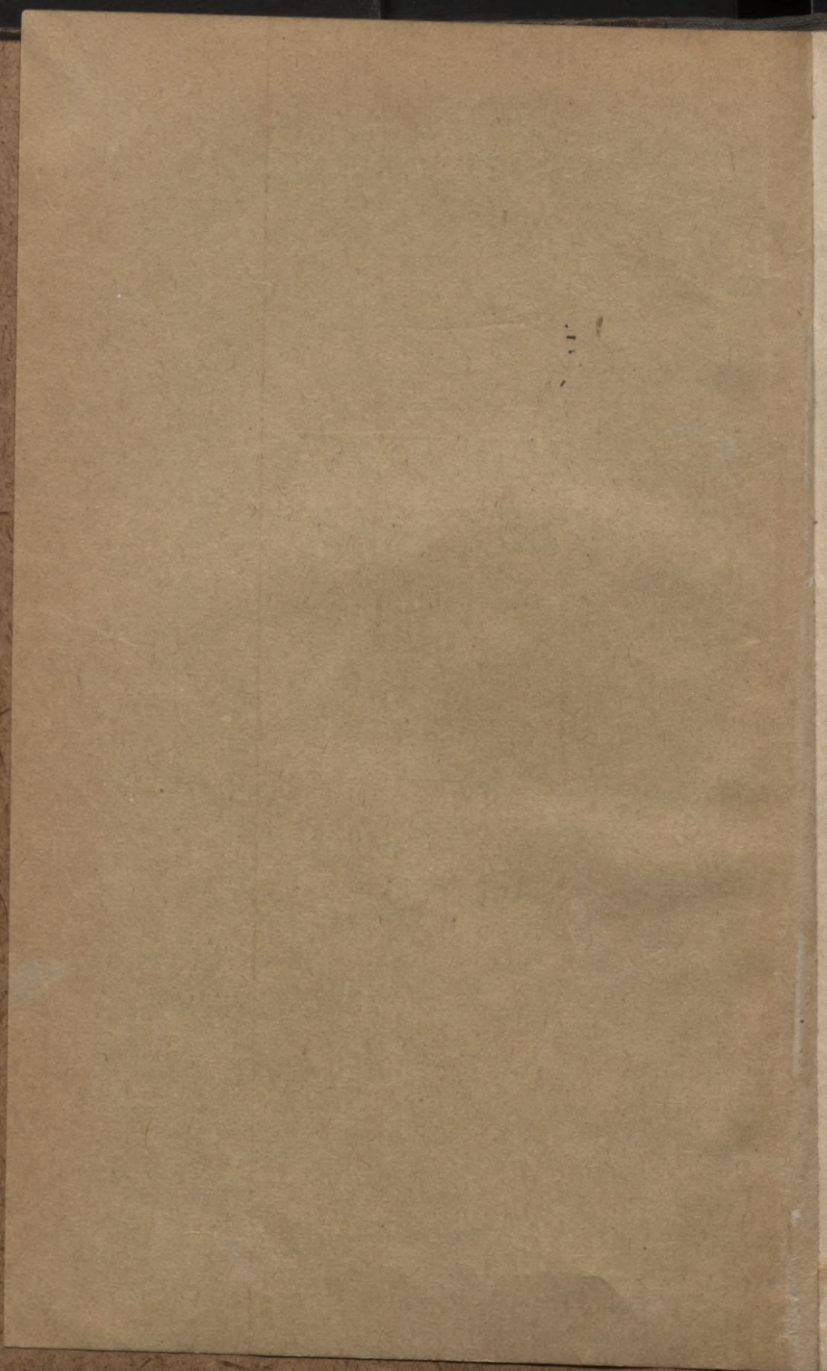
ERNESTS BLANKS

REPUBLIKAS
PREEKŠVAKARĀ

22189
1/2

RIGĀ, 1922.

„LATVAS“ IZDEVUMS.

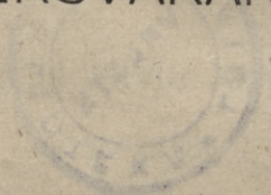
V.B.

L
9

ERNESTS BLANKS

L 90-3
101

REPUBLIKAS
PREEKŠVAKARĀ

RIGA, 1922.

„LATVAS” IZDEVUMS.

0306117239

L. V. B.
~~85.132~~
№ _____ In. _____

~~3797K~~

28

II

B. D.riķa u. B-dru speestuve,
Rīgā, L. Kēniņa eelā Nr. 28.

Maskavas latvju kolonija

1915—1918

Musgrave & Co. Stationers
17-21-1887

I.

Pasaules karš pilnīgi pārvērtā mūsu tautas dzīvi pašos viņas pamatos un radikāli pārgrozīja tautas dažādo slāņu atteecības. Kad vācu karaspēks 1915. gadā gandrīz bez kreevu armijas pretošanās eņēma Kurzemi, no tureenēs jau steigā bija aizbēguši vairāk simts tūkstošu latvju zemneeku, inteliģences, strādneeku, Veena daļa no teem apmetās Vidzemē un tuvākās kreevu guberņās, bet leelākā daļa aizplūda uz Eekškreeviju, Ukraini, Sibiriju un citām attālākām zemem. Uz Kreeviju aizbrauca arī leela daļa vidzemneeku, jo kreevu armijas ārkārtīgi vājā pretošanās spēja un griba pret vācu karaspēku nedeva ne mazākās drošības par eenaidneeka uzbrukuma neizdošanos Rīgai un Vidzemei. Tā kā Rīgas rūpnecību jau agrāk pamazām evakueja un eedzīvotāji bija ārkārtīgi eebeedeti ar vācu armijas mežonībām un citām breesmam, tad latvju tautas leela daļa stichiski un bez nopeetnas pārdomas bēga uz Kreeviju. Bēga tee, kas atradās kauju uguns rajonā un tee, kas stāveja tāļu no ta, bēga tee, kam bija kaut kāds aprēķins bēgt un arī tee, kam nebija ne mazākās vajadzības atstāt savu dzimto zemi. Ši neapdomatā stichiskā latvju tautas bēgšana no savas zemes bija eesākums tai lee-

lai tautas dramai, kas kara laikā norisinājās Kreevijā ar mūsu bēgļiem.

Tādā ceļā 1915. gada beigās jau visos leelakos Kreevijas centros, mazos meestos un uz laukeem vareja sastapt leelakas vaj mazakas latvju bēgļu kolonijas. Pilsētās, uz kuņām evakueja leelakās Latvijas rūpniecības eestādes, latvju bēgļu-strādneeku skaits sneedzās pat vairak desmit tūkstošos. Sevišķi leeli latvju bēgļu centri nodibinājās abās Kreevijas galvas pilsētās — Peterpili un Maskavā. Bez evakuetām Latvijas fabrikam šeit jau pirms kara atradās leelakās latvju kolonijas. Veenkārt, nepanesamee sadzives apstākļi Latvijā speeda mūsu inteliģenci meklet sev nodarbošanos citur, otrkārt — abas leelakās kreevu univerzitatū pilsētas katru gadu arveem vairak pulcināja sevi simteem latvju studentu. Tā jau no pagājušā gadusimteņa septiņdesmiteem gadeem Maskavā un Peterpili nodibinājās latvju inteliģences, studentu, pilsoņu, eeredņu u. c. kolonijas, kuņas dzivoja savu dzīvi, uzturot sakarus ar Latvijū un tautas nacionaleem centeeneem. Karām sākotees šis kolonijas bija attistijušās līdz ee vērojamaam limenim, kā skaitliski, tā kulturas dzives rosibas ziņā. Ar leelajeem bēgļu plūdeem 1915. un 1916. gados latvju kolonijas kreevu galvas pilsētās dabuja jaunus svaigus spēkus un leelaku plašumu. Stipri prāvai latvju inteliģencei tā radās arī plašakas tautas masas, kas pildija auditorijas un zāles, kuņas atskaneja sauceeni uz jaunu nacionalu dzīvi. Asās debates un kaisligee stridi no slēgteem studentu pulciņeem pārgāja plašā sabeedribā, kas sastāveja no viseem tautas slāņeem.

Maskavas un Peterpils latvju kolonijam kopejs bij leelais bēgļu un inteligences vairums, kas tur atradās. Bet šiem leelakeem latvju centreem bija daudz vairak dažadību kā kopību, kas visā bēgļu laikā radīja starptēem leelas principiēlas un idejiskas ciņas, nesaskaņas un rivešanās. No veenas puses, Peterpili nodibinājās itkā preekškaŗa Latvija miniaturā. Tur bija stipri organizēti latvju fabrikas strādneeki revolucionarās zocialdemokratijas vadībā un leelakā latvju sabeedriskā eestāde — Bēgļu Apgādašanas Centralkomiteja, kā ari latveešu valsts domneeki. Šim eestādem vajadzēja darbotes atkarībā no kreevu birokratijas, un viņu darbineeki bija atbildīgi, kā kreevu valdībai, tā latvju sabeedribai. Peterpili tā tad bija „oficialās Latvijas“ un revolucionarās zocialdemokratijas centrs. Maskavā, turpretim, nebija tik daudz latvju leelo rūpneecības eestāžu un to strādneeki nestāveja zem zocialdemokratu eespaida. Revolucionarais elements šeit bija veenīgi marksisma dogmās sastingušie studenti, kuŗu eespaids visvairak bija manams augstskolās un inteligencē, Ari oficiēlu, no valdības atkarīgu leelu sabeedrisku eestāžu darbineeku šeit nebija tik daudz kā Peterpili. Maskavas kolonijas inteligences centrā atradās rakstneeki, mākslineeki, žurnalisti, studenti, brīvo profesiju un pilsonības preekštāvji.

1914. gada rudēni Maskavas latveešu kolonijas centrā vēl bija latveešu studentu pulciņi un latveešu studentu palīdzības beedriba. Leelakā rosība bija starptudenteem. Vecē Maskavas latveeši, starptkuŗeem vareja vēl sastapt vecos tautiskos darbineekus un virus

ar slavenu pagātni — bija stipri paguruši un neizrādīja leelas dzīvības. Laba daļa no teem bija jau pārtautota. Apstākļu pazīnēji apgalvoja, ka Maskavā arī neesot retums tādas latvešu pilsoņu ģimenes, kurās ģimenes galva — latveetis, seeva — vāciete, bet bērni — kreevi. Tadēļ laikam arī vece Maskavas latveeši dzivoja vairak no senām atmiņām un vismiļaki tee runaja par teem slaveniem laikeem, kad Krišjānis Valdemars un Fr. Brīvēmneeks vēl dzivojuši Maskavā un strādājuši tautas labā. Valdemara vārdu viņi izrunaja ar tādu svētšvinību, kas teešam lika nopeetni pārdomat ta vira apgaroto personību, kas vareja uz savu apkārtni atstāt tik leelu un neizdzēšamu eespaidu. Bet šee vecee Maskavas latveeši arī tā bija noslēgušees savās ģimenēs un savā starpā, ka nekādu eespaidu uz jaunās inteligēnces un studentu paaudzi, kas ar katru gadu eeplūda Maskavā, tee neatstāja.

Latveešu studenti Maskavā, tāpat kā citās univērsitatū pilsētās, bija nogrupejušees divos naidigos pulkos, kas cinijās neveen idejiski, bet starp kuŗeem nepastāveja pat nepeeceesāmās koleģu atteecibas. Pirmais virzeens bija marksisma peekriteji, otrs — ta pretineeki jeb individualisti. Marksisteem ar stiprām „vēsturiskām“ tradicijām un eesakņojušos dogmu bija balsu vairakums un studentu beedribu, pulciņu u. t. t. vadība pa leelakai daļai bija viņu rokās. Viņi bija preekšzīmīgi disciplinēti, organizēti, ļoti aktīvi un sabeedriski, tadēļ ņēma pārsvaru pār saveem pretineekeem, kas tikdaudz necentās pēc studentu sabeedriskās dzīves vadības, bet vairak vēribas peegreeza izglītībai un savu indivīdu-

elo spēju attīstībai. Marksistu pretinieki pateesībā arī neapkaŗoja marksistus kā sabēdriskus darbīniekus, bet kā dogmatīkus un kā aprobeŗotus, sastingušus un ŗabloniskus brīvā gara smacetājus. Tadēļ arī studentu pulcīnos karstākās debātes norīteŗa neveen par sabēdrīskieem jautājumeem, bet par mākslas un literāturās probleemeem, kuŗu at-rīsīnāšanā dogmatīskie marksīsti ar savām gatavām „metodem“ parādīŗa visleelāko gara aprobeŗotībū un stulbumu. Bez mākslas un literāturās, garīgās kulturas un „ekonomiskās strukturas“ atfeecībū jautājumeem principiē-lās un kaislīgās pāŗrunās īzsauca arī nacionā-lāis jautājums. Kā nacionalīsmā aizstāvī parāsti atkal uzstājās tee pašī brīvās māks-lās peekrīteŗī, kā konzekventī nolēedŗeŗī — īnternacionalīsti un kosmopolīti — atkal marksīsti. Nacionalāis problēms, lai gan pīrms kaŗa to veenu otrū reīzī pāŗrunājā stu-dentu pulcīnos, tomēr nebīŗa no populārākieem temāteem, tas pamazām sev eekāŗoja pīrmo veetu starp citeem jautājumeem tīkai pasāules kaŗa un bēŗļu laikā. Ko patī dzīve bīŗa īzvīŗzīŗusī, to āpeet un noklusēt vārs nebīŗa eespēŗjāms.

Kād pīrmeē leelākie bēŗļu vīļņī atnāca līdz Maskāvā, tur jau bīŗa preekŗā eevēro-jāmi leelā latveēŗu kolonīŗa ar savū īntelīģenci. Sāka steīdzīģī īrganīzet latvju bēŗļu saņēmsānu un āpģādāšanu. Tas bīŗa grūts darbs, jo trūka līdzekļu un peedzīvojuŗu darbīnieku tīk sareŗģītā darbā. Pēē Maskāvās latveēŗu bēedrības nodībīnājās komīteŗa, kas ar valdības un pašās sabēedrības pretīmņā-šanu palīdzēŗa bēŗleem noveetoteēs un at-rāst eeksīstēnces eespēŗju. Reīzē ar bēŗļu

materialām vajadzībam pūlejās, cik nu tas bija iespējams, apmeerināt arī viņu garīgās vajadzības: atvēra bērnu dārzus un skolas. Šeit pateicīgs darbs bija arī kādai izglītības beedribai — pulcēt bēgļus, starp kuņģiem daudz inteliģences un jaunatnes, sabeedriskam kulturas darbam. Materiali izpostītiem un garīgi sagraustiem bēgļiem nepececešamaks par visu bija kāds gaismas stars un spēcīgs eerosinājums turpmākā dzīvē.

Šo leelo bēgļu sabeedrisko organizēšanas un nacionalās audzinašanas darba iniciatīvu saņēma savās rokās Maskavās latvju rakstnieki un viņiem tuvu stāvošā inteliģence. Pirmais solis uz tam bija tā saukto Inteliģences Vakarū organizēšana. Šādu vakaru eerosinājums nāca laikam no Atta Ķeniņa, ja spriež pēc tam, ka no pirmā vakara līdz beidzamam viņu dvēsele bija A. Ķeniņš. Pirmie pāris Inteliģences Vakari notika 1915. g. rudenī šaurākā inteliģences sabeedribā, bet jau ar nākošiem tee izvērtās par plašām sapulcēm, kuņās galvenā kārtam apsprieda latvju tautas sabeedriskos un nacionalās kulturas jautājumus. Bez Atta Ķeniņa dzīvu dalību šais vakaros ņēma kā organizētāji un lektori cand. phil. P. Dāle, Viktors Eglits, Linards Laicēns, J. Akuraters, Karlis Skalbe, Aleksandrs Dauge u. c.

Šādi Inteliģences Vakari sākot no 1915. g. rudenā līdz 1917. gada februāra revolūcijai, t. i. pusotra gada laikā, notika skaitā 14. Tee sākās ar latvju nacionalā jautājuma nostādīšanu visā viņa plašumā, un viseem vakareem cauri vilkā konzekventi iztureta mūsu nacionalo centēnu un ideālu

doma. Tas bija leels notikums un leela drosme tai laikā, kad latvju nacionalās prasības bija sašaurinātas līdz pēdējai iespējai un kad mūsu inteliģence un sabeedribas doma atradās pretnacionalā marksisma varā. Šī spēcīgā latvju nacionalā doma saviļņoja plašās tautas un inteliģences aprindas, kas palikušas bez dzimtenes, karstaki kā jebkad sajuta savas saites ar to. Vislāelākā tautas posta laikā dzirdet nesalaustas ticības un lepņas pašapzinīgas tautas mērķu sludināšanu — tas bija, ko katrs sevi juta neizteiktu, un ko viņā šais vakaros atmodināja. Un latvju strēlneeku varonīgā cīņa pret eenaidneeku deva stipru pamatu ticībai uz latvju tautas nākotni: tee neizlikās tad tikai vārdi veen.

Šais 14 Inteliģences Vakaros nolasīta vesela virkne preekšlasījumu par dažādeem latvju sadzīves un kultūras jautājumeem. Nācionalais jautājums arveem bija vakara centrā, ari tad tam nepagāja gaŗam, ja galvenais vakara referata temats nebija ceeši saistīts ar šo jautājumu. Vismaz vakaru slēdzot to pastāvīgais vadītajs A. Ķeniņš parasti ņēma vārdu, lai izteiktos par to nepececešamo, kas pašlaik nodarbināja sabeedribas un preses prātus. No daudzajeem Inteliģences Vakarū preekšnesumeem, lai minam sekošus: A. Ķeniņa „Par latvju sabeedriskeem mērķeem un taktiku“ (vairakkārt), cand. phil. P. Dāles „Par Latvju Augstskolu“, (12. martā 1916.) Viktora Egliša: „Latveešu ceļš starp kreevu un vācu tautam un viņu sabeedriskās dzīves reformas projekti“ (9. oktobri 1916). Karļa Skalbes: „Par Latvju daiņam“, (14. febr. 1916.) prof. P. Šmidta „Par Latvju daiņu vecumu“, (31. oktobri 1916.) Māc. Beldaua

„Par baznīcas un reliģijas jautājumiem“, (2. aprīlī 1916.) K. Strauberga „Par latvju studenteem un nacionālo kultūru“ (8. maijā 1916.), L. Laicena „Par Latvijas veedokli“, I. Bankava „Par kara eespaīdu uz rakstneecibu“, (5. februari 1917.) A. Ķeniņa „Par Karli Skalbi“ (Skalbes vakarā 26. februari 1917. g.), K. Graša: „Par nacionālo jautājumu“ A. Dauges: „Par mākslineecisko kultūru“ (24. janvari 1916.).

Bez šēem Inteliģences Vakareem, kuři, blakus peeminot, bija peeejami viseem, kas veen tur gribeja pedalitees, ta pați rakstneeku grupa sarikoja divus „Tautas vakarus“. Pirmajā runaja A. Ķeniņš par latvju nacionāleem idealeem un otrā P. Bērziņš „Par latveešu saimneecisko attistību XIX. g. s.“ Šēe Maskavas Inteliģences Vakari bija pirmais leelakais eerosinājums latvju eesnaudušai nacionālai domai. Šo vakaru nacionālo ideju atbalss vēlak atskaneja tāju aiz Maskavas kolonijas robežam. Idejiskā un sabeedriskā rosiiba, kas ar teem radās, padarija mūsu nacionālos mērkus augstakus un ciņu par teem aktīvu, zistematisku un neatlaidīgu.

No Inteliģences Vakaru organizešanas 1916. g. pavasarā izauga (Viskreevijas) Latveešu Rakstneeku un Mākslineeku beedriiba, kuņa uzņēmās pēdejo Inteliģences Vakaru sarikošanu. Šai beedriibai arī peekrita leela loma Maskavas latveešu politiskā un kulturas dzīvē Tāpat arī pēc februāra revolucijas nodibinatās Latvju Nacionāldemokratu partijas saknes meklejamas šais vakaros.

Veenā un tai pašā laikā ar Inteliģences Vakareem — 1915. gada rudenī — Maskavā

nodibinājās otrs svarīgs politiskās un kultūrelās dzīves faktors — latvešu nedēļas laikraksts. Tas bija I. Bankava rediģētais un Maskavas pilsoņu grupas izdots „Dzimtenes Atbals”. (Redakcijas komisijas locekļi bija: V. Eglīts, R. Lazdiņš, E. Blanks, L. Laicēns, K. Upīts, K. Kalniņš, P. Dāle, A. Dāle, J. Siliņš un P. Bērziņš). Vakarū galvenā nozīme bija latvju sābedribas un inteliģences organizēšanā uz nacionālās idejas pamateem, tad „Dzimtenes Atbalsam” peekrita uzdevums būt par šī jaunā centra ideologu, attīstīt tālak un noskaidrot latvju nacionālās politikas principus un tāktiku. Pastāvot visceešakam sakaram starp rakstneekem, kas grupejās ap Inteliģences Vakareem un starp „Dzimtenes Atbalsu”, bija panākts preekšzīmīgs nacionals centrs. Šī centra panākumi pret citām strāvām latvešu sābedribā pēģļu laikā izskaidrojami ar to idealo veenību un saskaņu, kas valdija Maskavas latvešu kolonijas inteliģencē. Kā organizacijā, tā ideoloģiski tā sauktā „Maskavas latvešu rakstneeku grupa” bija kā no veenas masas veidota, kā no veena akmeņa izcirsta. Pee tik dažādām individualitatem kā mākslineekeem, šāda saskaņa laikam gan ir veens no nedaudzeem gadījumeem visā mūsu kulturas vēsturē.

Apskatisim tuvāk Maskavas latvešu inteliģences nacionāli-politiskos un kultūrelos centeenus behģļu laikā. Lai nebūtu nepamatotu apgalvojumu, tad ar nolūku turesimees vairāk pee faktiskeem materialeem. Šai ziņā Maskavas inteliģences laikraksts „Dzimtenes Atbals” noderēs kā labākais ceļa va-

donis, jo cik leelā mērā šos centeenus pauda un atbalsoja minetais laikraksts, tee visā savā skaidribā vēl šodeen pilnigi pārbaudami.

Veens no galveneem uzdevumeem Maskavas latveešeem bēgļu laikā bija pacelt atkal latvju nacionalās ciņas karogu, uzturet mošu tautisko garu plašos bēgļu slāņos, neļaut tos pārkreevot un organizet sabeedribu plašaku nacionalo mērķu sasneegšanai. Pasaules kaŗa pirmajā laikā latvju tautā gan uzleesmoja ciņas sajūsma, pret vāceem, bet savas atsevišķās intereses pret Kreeviju neizpaudās tādā mērā, kā pee citām kaŗā eerautām tautam. Jau pati leelā bēgšana no savas zemes neleecinaja par mūsu tautas politisko gatavību kaŗa laikā. Ari latvju inteliģenci kaŗš pārsteidza vēl nacionali nesagatavotu. Vēlak, kad pirmais kaŗa skurbums pamazam izzuda, tautas sāka realaki skatitees uz pasaules leeleem notikumeem un mācitees gūt no tam sev labumus. Leelakais politiskās dzives trūkums bēgļu laikā mūsu sabeedribā bija tas pats oportunisms, kas valdija jau pirms kaŗa un pagājušā gadu simteņa pēdejos gadu desmitos. Mūsu pilsonība neuztureja vairs noteiktas nacionalas prasības un ciņā dēļ tām neaparādija sajūsmas un neatlaidības. Tadēļ veens ar pirmeeem uzdevumeem bija izmantot kaŗa izsaukto nacionalo sajūsma un dot sabeedribai noteiktus nacionalus mērķus.

Kādus politiskus un kulturelus idealus šai laikā sludinaja Maskavas latveeši?

Viņu prasības izteiktas gandriz vaj katrā Inteliģences Vakarā un ikkatrā „Dzimtenes Atbalsa“ numurā. Peevedisim kādus raksturīgakus peemērus.

Latvju Bēgļu Apgādašanas Centralkomiteja bija nodomājusi apspriest jautajumu par kultūrelas darbības atjaunošanu Latvijā atgriežoties. Sakarā ar to tā izteica vēlēšanos nākt ar kādeem preekšlikumu projektem. Kā veenu no nacionalās kultūras atjaunošanas projektem tad arī L. Laicens ceļ preekšā „Dzimt. Atbalsa” 4. num 1916. g. Viņš uzsver trīs leetas: skolu, mākslu un reliģiju. „Skolai vajaga būt nacionalai: elementarskolai, vidusskolai un augstskolai vajaga būt latviskām... Jastrādā pee latveešu augstskolas preekšdarbeem”...Mākslā prasits nacionala gleznu galerija, nacionalais teatrs, nacionalais muzejs; janodibina Nationals Mākslas Fonds un jarūpejas par latviska architektūras stila izstrādašanu jaunceļamām mājām. „Lai latveešu reliģiskā dzīve būtu latviska, tad vispirms nepeceesami, ka teologus sagatavotu latviskā augstskolā.” Jarūpejas, lai varetu dabūt no valsts līdzekļem specialu pabalstu latveešu tautas vispārigās kultūras atjaunošanai. Bez tam janodibina specieli fondi. „Tomēr galvenā kārtā jarūpejas par to, lai būtu vispārigs instituts, kas dotu teritoriali un nacionali aptverošu satversmi tautas kultūrai, t. i. lai būtu plaša Latvijas pašvaldība — autonomija”. (Pastripojums mans. E. B.).

Kāda leela vajadzība šai laikā bija uzsvērt plašakas pašvaldības — autonomijas nepeceesamību redzams no sekošā:

„Mums nāk prātā — raksta „Dz. Atbalsis” — „ka 11. februari (1916. g.) t. i. deenu pirms tam, kad Januškevičs prasija Domē

Leetavas autonomiju, latveešu deputats J. Zā-lits prasija, lai Baltijā tiktu eevestas zem-stes. — Viņš sacija: „nekavejoša zemstes eeevešana Baltijā ir pārejas pakāpe uz pla-šaku pašvaldību.“ Ne kreevu frakciju, ne arī valdības politika līdz šim nav atbildejusi ne uz leišu „pārdošo“ prasījumu, ne uz mūsu novēloto vajadzību izpildišanas steidzamību. Nu ir pagājis gads. Ša kaŗa gads var li-dzinātees desmitēem meera laiku gadeem. „Pārejas pakāpes“ laiks preekš latveešeem jau ir pilnigi pagājis. Ja šī „pārejas pakāpe“ nav realizeta, tas jauzskata par zimi, ka arī valsts viņu eeskatījusi par nevajadzigu. Lat-vijas politiskais stāvoklis šini kaŗā ir pilnigi tāds pats kā Leetavas stāvoklis, ar to starpību, ka latveeši ir valstij pakalpojuši ar saveem spē-keem varbūt vairak, kā jebkuŗa Kreevijas tauta. Tadēļ tagad mēs neveen nevaram, bet arī nedrikstam palikt tikai pee šis „pār-ejas pakāpes“, pee zemstes. Ari Latvijai ir vajadzīga politiska autonomija“

„Dz. Atb.“ Nr. 9—1917.) „Jaatzist“ — raksta „Dz. Atb.“ kādā citā veetā — „ka tautas politikā mūsu valsts domneeki par maz darijuši... Runā par latveešu vajadzībām, kas tika sa-cita zeemas sesiju atklājot, bij par maz no-teikta un par maz izsakoša, lai varetu darīt uz tautas apziņu un gribu kādu leelaku ee-spaidu. Leekas, ka tautas griba stāv jau pāri par šo runu.“ („Dz. Atb.“ Nr. 41—1916).

Tā tad mūsu nacionalo mērķu šaurums veenā, un pee tam vēl ļoti leelā, sabeedribas daļā, speeda uzstādīt leelakus nacionalus ide-alus, kuŗeem gan tagad mēs esam jau sen pāri, bet kas tais laikos pat pee daudzēem politiķeem ar eevērojamu stāvokli sabeedribā

izsauca izbrīnēšanos un tēvišķas norāšanas. Tadēļ Maskavas latveešiem iznāca ciņa uz divām frontēm — pret dogmatiskiem marksistiem, kuŗu eespaids tais laikos bija ļoti leels, un pret latveešu oportunistiem labā spārnā. Gandrīz vaj neespējami vairs pat eedomatees, cik grūti tad nācās eeaudzet mūsu sabeedribā noteiktas un drošas nacionalas prasibas un tās stingri aizstāvet, lai netiktu izsmeets par šādu mērķu bēnišķību kā no veeneem, tā otreem. Politiskās autonomijas jautajums bija tikai veens no daudzem, ap kuŗem lauza tikdaudz šķēpu, bet tas tomēr bija svarigakais. Latvijas autonomijas prasiba pamazam izspeeda romantisko un mazizteicošo frazi „brīvā Latvija — brīvā Kreevijā”, kas bēgļu laikā apl doja latvju sabeedribu un presi. Politiska autonomija bija vismaz noteikta nacionali-politiska formula, kas virzija latvju sabeedrisku domu no šaurās pašvaldības prasības uz politisku satversmi.

Līdz ar Kurzemes eeņemšanu latveešu tautas jautajums dabuja jau starptautisku no krāsu. Tas palika par veenu no objekteem starptautiskā politikā. Pats par sevi saprotams, ka no šādas jautajuma plašakas nostādišanas mēs varejām tikai eegūt. Tomēr ari šeit vajadzēja izcinit leelas ciņas, pirms latveešu sabeedriba nāca pee atziņas, ka Latvijas jautajums nav Kreevijas eekšējais jautajums, ka tam ir nozime ari starptautiskā politikā. Atgādinot Askvita vārdus, teiktus kādā banketā un P. Miļukova atbildi viņam, par poļu un leišu teesibam, „Dzimt. Atbalss” aizrāda, ka ar to poļu un leišu leetas atzitas par internacionalām, un ka veenigi mēs, latveeši, stāvam tāju no tam. — Kad vairaki

Kreevijas apspeesto tautu locekļi Šveicē (starp teem arī latveeši) bija parakstijuši eesneegumu Zeemeļ-Amerikas Saveenoto valstu prezidentam Vilsonam, kuŗā tee lūdza prezidentu ņemt dalību Kreevijas apspeesto tautu likteņa uzlabošanā, tad latveešu valsts domneeki eespeeda „Novoje Vremjā“ protestu pret teem latveešeem, kas šo eesneegumu bija parakstijuši. Šis eesneegums bija ļoti uztraucis kreevu politiskās aprindas un Valsts Domi, un mūsu domneeki ar savu protestu laikam gribeja glābt kreevu valdibas acis latvju tautas satricinato lojalitati. Šo domneeku protestu bez peezimem pārdrukaja visas latveešu avizes. „Dz. Atbalss“ atstāsta šo faktu un peebilst, ka šis jautajums esot interesants, jo „latveešu teesibu jautajums būtu nests zinamā mērā starptautiskā stāvokli, būtu nostādīts ārejās politikas laukā.“ („Dz. Atb.“ Nr. 43—1916.) Kādu citu reizi, kad „Dzimentenes Atbalss“ sakarā ar prezidenta Vilsona meera preekšlikuma notam prasija arī mazo tautu, tai skaitā latveešu, pārstavju peelaišanu meera konferencē, Peterpils latveešu laikraksts „Baltija“ šādu preekšlikumu izzoboja. Tik grūti tai laikā vēl bija eerosinat latveešu politisko domu uz leelakeem vilceeneem! Sevišķi Peterpils latveešu aprindas, kuŗu preekšgalā stāveja mūsu valsts domneeki, Bēglu Apgādašanas Centralkomiteja un laikraksts „Baltija“, pretojās gandriz vajikatram leelakam Maskavas latveešu politiskam un arī kulturelam pasākumam. Tadēļ arī augošai latveešu nacionali-politiskai domai vajadzēja pret teem izkaŗot asas ciņas, kuras arveen vairak apēnoja agrakās ciņas pret marksisteem, atstādamas pēdejās otrā veetā.

(Pret marksistiem un sociāldemokrātu dogmu ar sekmēm ciniņās „Dzimt. Atbalsā“ K. Grasis, G. Pālcmanis (vēlāk pēdejo leelineiski nošāva), bet kultūras jautājumos R. Lazdiņš). Sevišķi asā veidā izpaudās Maskavas un Peterpils latveešu atteicības sākot ar 1916. gada vasaru, kad „Baltijā“ parādījās zem šifras „Gs“ redakcijas sevišķi eeteikts raksts par latveešu sabeedriskiem mērķiem un taktiku, kurā autors neveen kā noleedza politiskās autonomijas prasību, bet noleedza pat latveešu augstskolas un arī vidusskolu vajadzību, un kā pareizako taktiku latveešiem eeteica pazemīgu padošanās Kreevijas „trešās Romas“ misijai, kas nākšot pēc kara. Šis raksts izsauca leelakas pārrunas un sašutumu latveešu presē, un no ta politiski stipri ceeta Peterpils latveešu „atbildīgie politiķi.“ Maskavas latveešos tas radīja pārleecību, ka Peterpils politika ir visbistamākā latveešu tautai, ka mūsu tautas nestee leelee upuri pasaules karā šai politikai uzvarot būtu pilnīgi velti.

Par laimi latveešu sabeedriskā doma šai laikā nepadodas nacionālo mērķu pašnoleegšanai, bet sekmīgi attistas tālāk. Pirms „Lidumā“, tad citos laikrakstos parādas raksti par tautību bloka nepeecešamību mūsu nacionāli-politisko prasību izkaņošānā. Visa latveešu prese tam peekrit un atkal pre-tim nostājas tikai Peterpils „Baltija“. — Kreevu partiju progresīvā bloka negatīvā izturrešanās nacionālo prasību jautājumos speeda arī mazās tautas uz sava bloka nodibinašanu. Maskavas latveešu aprindās atskaneja pat balsis par to, ka no kreevu reakcionārās valdības mazās tautas var vairak ceret, kā no

progresīvā bloka. Zinams, tas bija naivs uzskats; bet latveešu aklā eešana kreevu liberālo un demokrātisko partiju astē teešam radīja ne veenu veen paradoksalu domu. Vajadzēja par katru cenu dabūt latveešu politiku ārā no kreevu eespaيدا un no naivās ticības kreevu partijam.

Blakus šim Latvijas autonomijas, augstskolas un citām latveešu politiskām un kultūrelām prasībām Maskavas latveeši un viņu laikraksts neizlaiž arī no acīm momenta jautajumus, ceēši uzsvēra Kurzemes atsvabinašanu, Latvijas veenības nepeeceešamību, par ko cinas latvju varonīgie strēlnieki, gādību par bēgļiem un viņu pasargašanu no pārtautošanas. Kreevu valdība centās bēgļus aizsūtīt uz Sibīriju un citām tāļākām veetām, lai teem apgrūtinātu atgriešanos un lai tee pēc eespējas vairak pārkreevotos. Arī kreevu pareizticīgie garīdznieki apmekleja daudzas bēgļu nometnes, aģitedami par pāreešanu pareizticībā. Pret visu to vajadzēja stingri uzstātees. Leels labums bija tas, ka preekšimīgi nostādītā „Dzimtenes Atbalsa“ izsūtīšana panāca, ka šis laikraksts bija dabujams ikkatrā latveešu kolonijā, pat vistāļakos apgabalos. Bet laikraksta cenzors A. Keņiņš nolaidīgi izpildīja savu amatu un gādāja par to, lai pēc eespējas vairak brīvu vārdu nāktu tautā. Šis gan nav pirmais gadījums latveešu avižneecības vēsturē, kad latveešu cenzori savu amatu „ļauņprātīgi“ izleeto.

Rosīga bija arī mākslas un kultūras dzīve Maskavas latveešu kolonijā bēgļu laikā. Pee Latveešu beedribas nodibinājās latveešu teātris, (izrādītas vairakas lugas, kā „Pazudušais dēls“, „Raudupeete“, „Pūt vējiņi,“ „Cē-

lee mērķi", u. c.) Leels notikums bij ar la-beem panākumeem sarīkotā latveešu māks-las izstāde Maskavā no 6. marta līdz 3. ap-riļim 1916. g., un leelais Latvju koncerts.

Kā veens no eevērojamakeem Rakstneeku un Mākslineeku Beedribās darbeem jamin leelais latvju muzikas vakars 5. novembri. 1916. g. Maskavas Leelajā Ķeizariskā teatri. Šo vakaru Beedriba rikoja nolūkā eepazisti-nat plašākās kreevu un cittautu aprindas ar latvju nacionalo muziku, un tai ņēma dalību Maskavas un Peterpils apveenotee latveešu kori — 250 dzeedataju, T. Reitera vadībā. No zolisteem uzstājās A. Kaktiņš, Malvine Viegner-Grinberg kdze, P. Zakss un A. Rebane. Kalniņa, Dārziņa un Vitola kompozīcijas mūsu mākslineeku izpildījumā (Ķeizariskās Operas orķestra pavadījumā) panāca, ka vakars mākslas un materialā ziņā izdevās ļoti labi. Pirms šī vakara latvju sabeedribas un preses veenā daļā izteica nopeetnas bažas un pārme-tumus par tik pārgalvīgu soli. Bet pēc tam arī viņeem bija jaatzist, ka viņu šaubas biju-šas neveetā.

6. martā tai pašā gadā sanāca arī skolo-tāju un izglitības darbineeku konference. No-teek vairaki latvju mākslineeku koncerti, preekšlasījumi, daiļrunašanas vakari, Dubura un Raiņa jubilejas. Bēgļu apgādašanas cen-tralkomitejas nodibinātais Kulturas Birojs sakumā bija centrs latveešu izglitības darbi-neekeem, kamēr tas pārgāja pilnīgi zocialde-mokratu rokās. Nacionalā inteliģence tad to atstāja un organizejās patstāvīgi. Maskavas inteliģences grupa nodibināja arī vairakus spe-cialus fondus mūsu kulturas vajadzībam, kā J. Rozentala gleznu eegādašanas fondu,

„1917. gada fondu“ latveešu leetas propa-
gandai ārzemēs un veetejām kulturas vaja-
dzibam. Cik atsaucīga bija latveešu ta laika
sabēedriba uz mūsu nacionalām vajadzibam,
leecina šais fondos savāktās leelās naudas
zumas. Tā „1917. gada fondā“ mēneša laikā
(pirms revolucijas) eēnāca 10.000 rbļ. (pēc ta-
gadejā kursa vairak simts tūkstoši Latvijas
rubļu). Radās ari mūsu kulturas vēsturē
tik retee latveešu mecenati, kas dažadām
kulturas un politikas vajadzibam zeedoja lee-
las zumas. No teem minami: rūpneeks Lap-
povics un T. Fogels.

Šādā rosigā nacionalā un politiskā darbības
laikā izcēlās 1917. g. Kreevijas februa r a -
marta revolucija.

II.

Revolucija maskaveešus nepārsteidza nesa-
gatavotus. Nacionali-politisko domu neatlai-
digi virzija noteiktā virzeenā un revolucijas
preekšvakarā tvēra katru vārdu un ziņu, kas
varetu latveešeem noderet par preekšzimi
mūsu politiskos centeenos. „Dzimtenes At-
balss“ plaši rakstija par Latvijas, Leetavas,
Gruzijas un Armenijas autonomijam, pat par
nacionalo kustibu Turkestanā. Pašā pēdeajā
numurā preekš revolucijas ir eevads par „Lat-
vijas autonomiju“. „Tik daudz sludinatā“ —
rakstā teikts — „tautu teesibu un pašnoteik-
šanās briviba mums citadi nav uzņemama un
saprotama, kā veenigi kā Latvijas autono-
mija. Uz to tad ari javirza latveešu politiskā
griba.“ („Dz. Atb.“ Nr. 17—1917.) Un
pirmā numurā pēc revolucijas: „Pilsoniskās
brivības vēl nav nacionalās brivības. Tadē!

spēkā paleek visi tee mūsu centeeni, kuŗi prasa nacionalo atsvabinašanos un pašnoteikšanos. Tādēļ notikumi javērtē joprojam no sava veedokļa. Tagad mums vajaga būt latveešem vairak, nekā līdz šim... Vaj tagad nebūtu laiks, ka latveeši raditu vispārnacionalu organu resp. politisku centru, ap kuŗu grupetees visām latveešu šķiram un grupam? Centrs, kuŗš būtu autoritativs visām partijam, visai politiskai Latvijai. Pagaidu centrā, kuŗam janodibinas uz demokratiskeem pamateem, vajadzetu eetilpt neveen Latgales, bet ari visu koloniju preekštāvibai. Šis centrs būtu Latveešu Nacionalā Padome, kuŗas uzdevumus un darbības veidus nosacitu un vaditu visas tautas griba". („Dzimt. Atb." Nr. 18—1917.).

Līdz ar Kreevijas revolucijas pirmām veeglām uzvaram radās nopeetnas bažas par to, ka latveeši aizrausees vispārejās kreevu ciņās un necinisees par savām atsevišķām nacionalām interesem. Reakcijas valdišanas laikā latvju nacionalisteem bija izdeviga taktiska pozicija — kreevu reakcionaro valdibu un Kreeviju vareja saveenot veenā jēdzeenā un pirmās grēkus uzvelt, vispāri, Kreevijai. Bet kreevu demokratijai nākot pee varas, šī pozicija bija zaudeta. Veco kreevu politiku pret Latviju atzimeja veenigi par vecā režima augli, par kuŗu nemaz neesot vainojama kreevu demokratija. Ja nu kreevu demokratijas prestižu latveešu apziņā paceltu līdz eevērojamam augstumam, tad grūti būtu bijis atrast robežu un izdevigu poziciju, nō kuŗas sākt Latvijas ciņu par mūsu nacionaleem idealeem. Tādēļ jau pašā revolucijas sākumā latveešem nebija ne mazakās vaja-

dzības sajūsmināties par kreevu demokrātiju, un, leelākais, to vajadzēja pabalstīt tikai tādā mērā, kā to prasīja droša uzvara pār reakciju, Bija nopeetni jaraugas uz to, lai latveešu politiskā apziņa un Latvijas atsevišķās intereses neceestu no aizraušanās ar vispārīgām Kreevijas interesēm, lai revolūcijas uguns neizdzēstu to robežu, kas šķir latveešu un kreevu tautas. Latvijas atsevišķās prasības bija janostāda atkal pirmā veetā. Tā revolūcijas pirmās deenās radās jau prasības par Latvijas pagaidu preekštāvības organa un Latvijas Satversmes Sapulces sasaukšanu.

„Kad 1905. gadā“ — raksta „Dzimt. Atb.“ — „par Kreevijas Satversmes Sapulci bija runa, tad leiši preekš Leetavas prasīja savu īpašu Satversmes Sapulci. Tagad šāda prasība katrā ziņā teek atkārtota. Tāda prasība ir arī citām Kreevijas tautām, peemēram, gruziņeem. Ari latveešeem šai prasībai katrā ziņā japeeveenojas! Varbūt tā nemaz vairs nav prasība, bet — varam Latvijā tūliņ un bez kavešanās stātees pee šādas Satversmes Sapulces vēlešanas preekšdarbeem, un, sapulču brīvības teesības izleetojot, sasaukt šo Sapulci... Ši Satversmes Sapulce tad nosacis un izstrādās tos pamata principus un to veidu, kādai vajaga būt nākotnes Latvijas valsts eekšējai eekārtai un pārveidošanas formam“. („Dz. Atb.“ Nr 19—1917.) No Kreevijas Satversmes Sapulces Maskavas latveeši gaidīja tikai „teesības pašeem lemt par Latvijas skolām, no zemākās līdz augstskolai, pašeem izdot veetejos likumus un caur teem nokārtot mūsu strādneeku un agrarjautajumus. Tikai visplašākās autonomijas teesības

nodrošina mūsu dzimtenes pilnīgu attīstību.” („Dz. Atb.” Nr. 20—1917.).

Ka ļoti plašas latveešu sabiedrības aprindas vēl pēc revolūcijas bija savās nacionālās prasībās tuvredzīgi aprobežotas, par to lecināja daudzu sapulču un organizāciju rezolūcijas. Tais Latvijas prasības bija formulētas tik šauros apmēros, ka visumā tās nemaz daudz nepārsneedza zemstes pašvaldības funkcijas, lai gan tās bija nosauktas autonomijas vārdā. Tāpat arī latveešu sabiedrība — sevišķi Latvijā — bija pasīva un pārkāp maz revolūcionāra jaunās dzīves eekārtas organizēšanā. Sabiedriskās organizācijas lūdza, prasīja, sūtīja delegācijas uz Peterpili, nezinādamas, ka revolūcijas laikā teešs aktīvs revolūcionārs darbs ir vislabākais, kas valdību un citas mums nelabvēlīgās varas nostāda notikušā fakta preekšā. Maskaveešeem vajadzēja to mūžīgi atgādināt, jo par Latviju bija jāsaaka tas pats, ko Sokrats teica par Atenām, ka viņa ir kā zirgs, kas jādzēn, lai tas neapstātos, bet veenmēr trauktu uz preekšu. Bet ļausim runāt tā laikmeta dokumenteem. „Vidzemes Zemes Sapulces (ta sanāca Valmeerā marta mēnesī) rezolūcijas” — raksta „Dz. Atb.” — „nerāda, deezgan skaidri, ka Zemes Padome jau būtu tā instance, kuŗa, tiklīdz eevēleta, nākusi visu nojaucamo eestāžu un aizdzēnamo pērsonu veetā. Ja Zemes Padome nebūs reizē aktīva, revolūcionāra, uz veetas izpildošā vara, bet gaidīs visas pavēles no Pagaidu Valdības, vaj no guberņas pārvaldzneeka (kuŗš drikst — pēc jaunās kārtības būt tikai šās Padomes gribas izpilditājs) tad var notikt, ka šis steidzīgais laiks paeet tai gaŗam. Zemes Padome ir revolūcio-

n a r a e e s t ā d e l i d z t a m l a i k a m , k a m ē r n a v
Zemes Sapulces rezolūcijas paragrafi izpilditi...

V. Zemes Padomes rezolūcija saka: „Latvijai jābūt nedalamai, autonomai Kreevijas provincei u. t. t.“ Kas tas ir? Autonomā Latvija būs Kreevijas guberņa? Latveši prasas atpakaļ? Nē! Latvija nebūs vis province, bet valsts Kreevijas valsti! Tas jāzin katram latveetim. Zemes Sapulcē nav peeteekoša vēriba peegreesta Bataljoneem, latveešu kaŗeivjeem, kas ir mūsu faktiskais revolucionarais un aizsargajošais spēks. Kadēļ Padomē nav eevēleti Bataljonu preekštāvji? Tāpat Latgale esot atstāta neevērota. („Dz. Atb.“ Nr. 23 — 1917.)

Tai pašā laikā Maskavā latveešu politiskā dzīve riteja strauji. Jau revolūcijas pirmās deenās mazo tautu preekštāvji nodibināja Apveenoto Nacionalo Organizaciju Padomi, kuŗā bija reprezentetas sekošas tautas: latveeši, leiši, igauņi, poli, žīdi, gruziņi, musulmaņi u. c. Jau preekš revolūcijas no latveešu darbineekeem A. Ķeniņš bija nodibinājis pastāvīgus sakarus ar šo tautu eevērojamēem sabeedriskeem darbineekeem, pēc revolūcijas tee pārvērtās teešā mazo tautu preekštāvju organizacijā. Ši Padome darija eespaidu uz Maskavas jauno pašvaldības eestādi, uzstājās mazo tautu vārdā un aizstāveja to intereses. Bija nodomā arī leelaki plāni, bet revolūcijas kaprizā gaita neļāva teem peepilditees.

Maskavas latveešu kolonijā valdija pacelts gars. Šeit prasija vairak revolucionaras pašradišanas, sabeedriba bija aktīva un nacionalo mērķu peepildišanā ārkārtīgi nepaceetīga. Mēs dusmojamees par to, ka latveešu valsts domneekeem vajadzēja veselas desmit dee-

nas pēc apvērsuma pirms tee izlaida uzsaukumu latvju tautai, dusmojamees par to, ka šai uzsaukumā itnekas vairak nebija teikts par to, ka latveešiem vajaga būt meerigeem, beedrotees, un ka visas latvju tautas agrakās prasibas paleek spēkā ari tagad. Mēs baidijamees no latviskās tūļibas, glēvulibas un pazemibas, un ne velti. Vēlakee notikumi to peeteekošā mērā apstiprinaja. Maskavas latveešu inteliģences centrā — Latveešu Rakstneeku un Mākslīneeku beedribā — viņas pilnā sapulcē, 22. martā 1917. g. V. Eglits sludina, ka „latvju bataljoneem nevajaga ātrak likt eeročus nost, kamēr mūsu nacionālās prasibas nav izpilditas.“ A. Ķeniņš prasa no latvju bataljoneem, lai viņi būtu tikpat leels spēks Latvijas autonomijas aizstāvešanā, kāds ir Kreevijas demokratijai zaldatu un virsneeku padomes. Ši sapulce atzist K. Kalniņa, A. Ķeniņa un Annas Brigader preekšlikumu, ka jagreežas pee latvju bataljoneem ar lūgumu, „lai tee prasitu no kreevu pagaidu valdibas noteiktu Latvijas satversmes deklaraciju.“ („Dz. Atb.“ Nr. 24—1917.).

Tai pašā laikā nodibinajas Latvju Nacionaldemokratu Partija, kuņas programmas 2. pants saka: „Latvija ir autonoma valsts Kreevijas federativā republikā.“ Šis partijas rašanās bija Maskavas inteliģences kopejās saskaņotās darbības rezultats bēgļu laikā. To nodibinaja: cand. phil. P. Dāle, J. Lapiņš, L. Laicens, J. Bankavs, K. Upits un E. Blanks.

Jaunā partija uzsāka enerģisku politisku darbību, un izplatija to pa daudzām latveešu

bēgļu kolonijām. Tā partijas nodaļas atradās: Peterpilī, Harkovā, Rīgā, Cēsis, Valmeerā, un citur. Izdeva divas brošūras: L. Laicena „Latvijas valsts“ un K. Reisa „Zemes jeb agrarjautājums Latvijā.“ Šeit jāpēzīmē, ka L. Laicens bija viens no pirmēem Maskavas nacionaldemokrātu politiskeem ideologeem. Vairums rakstu par Latvijas autonomiju un mūsu taktikas jautājumeem pirms apvērsuma un 1917. gada pirmā pusē „Dzimtenes Atbalsā“ bija viņa rakstīti. Organizatora un oratora talanta gan viņam nemaz nebija un kur viņš šais lomās uzstājās, tur ceeta leelu neveiksmi (peemēram Kulturas Birojā un Nacionaldemokratiskā tautas sapulcē revolūcijas sākumā). Kā kolonijas reprezentants, organizators, vaditajs un runatajs leelisks bija veenmēr Atis Ķeniņš.

Nacionaldemokrātu partija notureja Maskavā 24. un 25. jūnijā konferenci, kuŗa galīgi pēņēma partijas programu un eevēleja Central-komiteju sekošā sastāvā: J. Akurateri, J. Bankavu, K. Bachmani, E. Blanku, cand. phil. P. Dāli, A. Kublinski, A. Ķeniņu, J. Lapiņu, L. Laicenu, R. Lazdiņu, D. Muški, G. Palcmani, K. Puriņu, K. Reisu, J. Rupo, K. Skalbi, J. Siliņu, S. Štapranu, Zeemeli un K. Upiti.

Partija izdeva Cēsis savu nedeļas laikrakstu „Brīvā Latvija“, kuŗš pēc Rīgas krišanas vācu rokās bija speests apstātees. Iznāca tikai četri numuri E. Blanka un R. Lazdiņa redakcijā.

Vissekmigako aģitaciju tomēr joprojam veda partijas neoficielais, bet faktiskais laikraksts „Dzimtenes Atbals“. Neveen pret latvisko gļēvumu un pasivu gaidišanu, bet ari pret principiēem mūsu nacionalo mērķu pretinee-keem, kādi bija latveešu veenotā zocialdemo-

kratijā. Tā, J. Daniševskis kādā tautas sapulcē Maskavā Latvijas autonomiju salīdzinot ar citeem revolūcijas uzdevumeem nosauca par „cauru zeķi”. Un citi latvešu socialdemokrāti, kā mazineeki, tā leelineeki, tautas sapulcēs un rakstiski dzina rupju demagoģiju. (Tā, peemēram, latvešu nacionaldemokratus, viņi apvainoja, ka tee gribot nodibinat Latvijas karaļvalsti ar Ati Ņeniņu kā monarhu!) Latvijas valsts, kaut arī federatīvās valsts, ideja atrada vēl daudz pretineeku. Un viņi nekautrejās ne no kādeem līdzekļeem, lai tikai diskreditetu mūsu nacionalos centenus.

Pa to laiku Kreevijas revolūcija gāja savu gaitu. No veenas puses, arveen asakās atteecibās nostājās abas varas, ko revolūcija radija jau pašās pirmās deenās, t. i. Pagaidu valdība un strādneeku un zaldatu deputatu padome. Pastāvīgā nesaskaņa starp šeem varas faktoreem peespeeda kreevu liberalās aprindas uz pakāpenisku kapitulaciju socialistu preekšā. Ari augošais leelineecisma eespaids nepeetni apdraudeja valsti un armiju. Pirmee leelineeku bruņotās sacelšanās mēģinajumi notika jau aprīļa mēnesī, bet tos laikā apspeeda. Kreevu valsts dzīvē un valdībā socialistu eespaids manami auga. No Pagaidu valdības bija speesti aizeet veens pēc otra kreevu liberalu preekšs:āvji un socialisti arveen vairak nosvēra politiskos svara kausus. Pagaidu valdība nebij spējīga cinītees pret augošo anarķiju zemē un armijā. Kreevu revolūcijas pirmee medus mēneši aizgāja ātrak, kā to vareja paredzet. Tas no veenas puses. No otras puses, mazo tautu nepepeešamās nacionalās prasības pagaidu valdība kategori-

ski atsacījās izpildīt, aizbildinādams ar to, ka šos jautājumus kompetenta izšķirt veenīgi Kreevijas Satversmes Sapulce, kuņas sanāksanas laiks nebija vēl zinams. Tas radīja nopietnu nemeeru apspestās tautās, tās nostājās opozīcijā pret Pagaidu valdību un dažas, kā somi un ukraiņi ņēma savas teesības revolucionārā ceļā — pirmee izsludinot Somijas suverenitāti, otree — Ukraines plašu politisku autonomiju. Veenīgi latveeši bija paceetīgi, lai gan mūsu prasības visas palika neizpildītas un Pagaidu valdība pat vilcinājās apstiprināt šauro Vidzemes pagaidu pašvaldības projektu.

Visi šee degošee politiskee jautājumi nodarbināja arī Maskavas latveešu koloniju. Jo gaišak sāka parādītees revolucionārās Kreevijas kļūmīgais ceļš un demokratiskās Kreevijas noraidošās atteecības pret mūsu nacionalām interesem, jo neatlaidigaki un radikālaki savās prasībās palika Maskavas latveeši. Lidz ar kreevu demokratijas pastāvīgu kompromitešanos valsts dzīvē, radās arī izdevīgaka psiholoģiskā atmosfera ciņā par latveešu nacionalām interesem un pret Kreeviju, kāda ta arī nebūtu, demokratiska, vaj ne. Vareja jau neveen jūsmot par brīvo Kreeviju, kā daudzi to darija apvērsuma pirmā laikā, bet arī kritiski nostātees uz mūsu atsevišķā nacionalā veedokļa, arveen vairak nošķirot Latvijas likteni no Kreevijas. Jo ka Kreevija eet pretīm savam drošam sabrukumam, par to jau tad nebija leelas šaubas. Latviu vajadzēja politiski attālināt no Kreevijas, lai pēdeajā pati gāžotees bezdibenā, neerautu tani lidz arī mūsu zemi. Ciņa par Latvijas nākotni peeņēma krasaku veidu, Lūk, ko šai laikā rakstā Maskavas latveešu laikraksts :

„To kaunu“ — raksta „Dz. Atbals“ — „latveeši vēl nav nomazgājuši, ka savā kultūras vēsturē viņi nav cinijušies, nav pat runājuši par Latvijas politiskiem ideāliem. Latveetis vēl nav drikstejis nemaz domāt par veenīgi kultūras tautas ceenīgu valsts eekārtu — suverenu Latviju. (Patripojums mans. E. B.) Bet ko nu suverenu Latviju, ņemsim to pašu autonomijas un federācijas leetu un jūs redzesat, cik latveetis mazs savos politiskos centēnos, cik viņš bailīgs savā politiskā „ciņā“, ja to par ciņu maz var saukt. Vārds „autonomija“ ir vispopulārākais latveešu sabeedribā. Varetu domāt, ka taču reiz latveešu sabeedriba ir nākusi pee politiskās dzives un atziņas. Viņi grib savu zemi paši valdit un lemt par to visās leetās. Tāda ir katra valsts autonomija un citāda ta nemaz nav domājama. Bet latveetis nebūtu latveetis, ja viņam kunga lomā nereibtu galva, Kungs vēl viņš nav un kalpa dvēsele viņam saka: atsakees tu no muitam, atsakees no dzelzsceļiem, no latveešu naudas un kaŗaspēka resp. milicijas; atstāj to kreeveem, jo tu vēl neesi spējīgs valdit ņar tik atbildīgām valsts darišanam. Tā runā kalps un atrod dzirdīgas ausis tādā pašā sabeedribā. . . . Autonomiju! Valsts autonomiju Kreevijas republiku federacijā! To mēs prasam. Tas nav mūsu ideāls, bet momenta uzdevums.“ („Dz. Atb.“ Nr. 38 — 1917.).

Doma par Latvijas leelaku norobežošanas no Kreevijas paleek arveen populāraka. Daudz vairak atskan balsis par to, kas mūs šķir no Kreevijas, kā par to, kas veeno. „Lai Kreevijas tautas“ — raksta „Dz. Atb.“ — „varetu

attīstīt visus savus ekonomiskos, kultūrelos, nacionālos un politiskos spēkus, nepieciešama ir Krievijas dalīšana. Polijai, Lietuvai, Armēnijai un citām tautām, kuŗas gribētu pilnīgi atdalīties no Krievijas par suverēnām valstīm, tās jāpalīdz viņu taisnīgos pašnoteikšanās centēnos. Citām tautām, kuŗas to gribētu, jānodrošina tik plaša pašnoteikšanās, cik tām vajadzīgs, lai tās varētu atzīst preekš sevis par vēlamu. Nedrīkst būt latveešu sabiedrībā tādu aplamu saucēnu, kas bija jādzird no veina Latvijas guberņas komisāra kādā delegātu sapulcē, ka mums jāprasot tik plaša pašnoteikšanās, cik tāļu tā nekāitejot Krievijas veenībai. Latvijai par Krievijas veenību vismazāk jāūpejas, jo šī veenība ir slikta, mekaniska „veenība“, tāda pat veenība, kā Austro-Ungārijā, kuŗa tāpat jādala kā Krievija uz tautu pašnoteikšanās principa pamateem. Mūsu vecā psiholoģija, kuŗa pieradusi pie šīs „veenības“, neļauj mums skatīt viņas postu digļus preekš mazām tautām. Šī veenība ir pārdzivojusi savu laiku un mums no viņas jāatvairās ar meerīgu sirdi, jo Latvijai viņa laba nav devusi. Ari tamdēļ, ka šīs veenības aizstāvētāju būs arī bez mums... Kad nāks tā deena, kad latveetis nokrātīs no savām kājām divisimts gadu pišļus tāpat kā septiņsimts gadu verdzības slogu? Kad nāks tā deena, kad brīvais latveetis pagriezīs savu vaigu pret saules lēktu un droši teiks: „Kur sākas Latvija, tur beidzas Krievija“? („Dz. Atb.“ № № 41, 42—1917).

Krievu Pagaidu valdība visleelākā mērā peekāpās pret zocālistu prasībām, kuŗas arveenu auga, bet absolūti nerēķinājās ar mazo tautu vajadzībām. Šādas politikas rezultātā

Kreevu Pagaidu valdība visleelākā mērā peekāpās pret socialistu prasībām, kuņas arveena augs, bet absolūti nerēķinājās ar mazo tautu vajadzībām. Šādas politikas rezultātā bija — kreevu valdības autoritātes zušana, kā pašā kreevu tautā dēļ socialistiskas svaidīšanās politikas, tā apsteesīs tautas dēļ šo nāciju interešu ignorešanas. Ar katru deenu plaša starp demokratisko Kreeviju un viņas valdību, no veenas puses, un starp mazām tautām palika leelaka. „Kreevu demokrātiskā, var pat sacīt — socialistiskā valdība“ — raksta „Dz. Atb.“ — eeteepīgi uzstājās pret elementārajām tautu teesībām Ukraineešu pirmmācības skolām Pagaidu valdībai ir teesības dot mātes valodu, vidusskolām viņa bez Satversmes Sapulces nevarot dot. Vidzemes zeemeļu daļu Pagaidu valdība var peeveenot Jgaunijai, Latgali Latvijai nevarot, Satversmes Sapulce jagaidot. Polijas patstāvību viņai ir teesības pasludināt, Somijas nē! Kur šeit loģika? Kur še konzekvence?... Ja Polija nebūtu tik leels faktors stratēģiski-politiskā ziņā, tad Pagaidu valdība poļeem pasneegtū pāris mēnešus preekš revolūcijas Kokoškina fabriceto autonomijas projektu. Varbūt vēl drusku apcirptū, lai būtu vairak līdzības ar kreevu zemstēm... Ja Somija nebūtu tik tuvu pee Peterpils un Kreevijai ņaidīgām valstīm, tad jautajums par viņas autonomijas likteni paliktū, zināms, līdz Satversmes Sapulcei. Un ja pirmā revolūcijas skurbuli netiktū apstiprināts jau tā šaurais Jgaunijas pagaidu pašvaldības projekts, tad, kā to ziņo Vidzemes Pagaidu Zemes Padoomes delegācija, tas tagad netiktū apstiprināts un latveešiem un igauņiem būtu.. zemstes.

Pat pēc Jgaunijas projekta apstiprinašanas eekšleetu ministrija gribejusi uzteept mums kreeviskās zemstes. Lai dzivo brivā Kreevija!...

„Ja mazās tautas nekā vēl nav panākušas, tad pateicoties viņu pasīvai taktikai. Ukraineeši un somi ir bijuši veeni grūtajā ciņā. Mums vajaga skeptiskaki skatītees uz Kreeviju, jo nevajaga aizmirst, ka brīvajā Anglijā ir līdz vērdzībai apspeesti iri. Tas pats var būt ar Kreeviju. Tapēc — visas Kreevijas tautas, saveenojatees!“ (Dz. A.b.“ Nr. 46 — 1917).

Bet neveen Kreevijā, ari pašā, eenaidneeka vēl neeeņemtā, Latvijā notikumu gaita peeņēma draudošu virzeenu. Kā negaidīts pārkoņa grāveens pār Latviju nāca Apveenoto Strēlneeku Padomes leelineeciskā 17. maija rezolucija, ar kuŗu latvju strēlneeku vairums atklāti nostājās leelineecisma kalpībā. Zem P. Stučkas, J. Danišavska un citu zocialdemokratu leelineeku aģitācijas eespaīda strēlneeki pazaudeja garīgo līdzsvaru un palika neuzticīgi savām uzvaras un slavas vaiņagotām tradīcijām. Šo latvju zocialdemokratu-leelineeku visleelako uzvaru visā viņu nodevības vēsturē tee panāca tik ātri, veegli un ar mazām pūlem, ka vajadzeja būt dziļeem cēloņeem, kas viņeem sagatavoja šo leelo ražu. Zocialdemokratu partijas centralkomiteja, viņas organs un galvenee aģitatori vēl nebija lāgā pārcēlušees uz Rīgu, kad latvju strēlneeki 17. maijā jau bija viņu rokās. Bez grūti novēršameem cēloņeem bija leela vaina un nolaidība ari no latveešu pilsoniskās sabēedribas un viņas politisko vadoņu puses. Jo pēdīgee nepeeegreeza vajadzīgās vēribas mūsu strēlneeku bataljo-

neem. Sabeedriba domaja, ka ar zeedoju-
meem naudā un ar sveestu viņa ir jau iz-
pirkusi savus peenākumus pret strēlneekeem.
Kā jau eepreekš minets, arī Vidzemes Ze-
mes Padomē nebija reprezentets latvju nacio-
nalais kaņaspēks. Bet galvenais apstākļis
bija tas, ka strēlneeķu bataljonus peeteekošā
mērā neaizrāva ciņā par Latvijas idealeem.
Ciņas lozungs revolucijas laikā bija nepee-
ceesāms, un kad to strēlneeķeem nedeva pil-
soniskā sabeedriba, tad nāca leelineeki.

Par latvju strēlneeķu pāreešanu leeli-
neeķu pusē, „Dzimtenes Atbalss“ rak-
sta: „Mums jaskatas pateesibai acis un
jaatzist: ja leelineeķu trumi ir pārņemuši tik
plašus latveešu sabeedriskus slāņus, tad vai-
niga pee tam ir mūsu slimā, meegaini-tūļigā,
verdžiski pasivā... Latvija. Ta Latvija, kuŗa
štāv pa labi no zocialdemokrateem un uz ku-
ŗas pleceem tagad uzvelts tik atbildigs darbs
— savas zemes politiskās eekārtas jaunradi-
šana. Kuŗa pati nav spējusi eet ciņā par
Latvijas autonomiju un citus dzivakos tautas
spēkus nav varejusi sev līdz aizraut. Kas
strēlneeķeem bij darams līdz ar meera ee-
stāšanos vācu un arī kreevu frontēs? Vāci
neuzbruka un arī pašeem eet uzbrukumā ne-
bija dota pavēle. Latveešu sabeedriba pa
labi no zocialdemokratijas arī neuzbruka feo-
dalām un rusifikācijas atleekam Latvijā un
meers valdija starp viņeem. Vaj latveešu
strēlneeķeem bij jasnauž un jasūta delegati
uz Peterpili, kā to pilsoniba darija? Ne.
Tad nāca tee, kuŗi sauca strēlneeķus uz ciņu
pret valdibu, pret Kurzemi, pret Latviju. Un ci-
ņas griba strēlneeķos bija tik leela, ka viņi teešam
gāja pret Latviju.“ („Dz. Atb.“ Nr. 46—1917.).

Latveešu pilsonības pasivā isturešanās revolūcijas laikā bija jau tautai atnesusi leelu postu. Mūsu strēlneekus leelineeki dabuja pilnīgi zem sava eespaida. Bet ari pēc tam latvju sadeedriba palika tik pat glēva un nekustīga kā agrak. Bet citas tautas, kuŗām pat nebija tik drošsirdīga un pašaiizleedzīga nacionala kaŗaspēka kā mums, aktivā ciņa ņēma sev teesības pret kreevu pagaidu valdības gribu. Tā Somija jūlija sākumā, kad Peterpili atkal uzleesmoja leelineeciski nemeeri, pasludināja valsts neatkarību. Pagaidu valdība „atlaida“ Somijas saeimu, kas, saprotams, šādu „atlaišanu“ neevēroja. Kā aktīvakā partija Somijas neatkarības izsludinašanā uzstājās somu socialdemokrati. Apmēram tai pašā laikā ukraiņi izsludina savu Ukraines Centralo Radu par augstako Ukraines varu. Ari pret ukraiņiem pagaidu valdība uzstājās, beidzot uz Ķijevu nosūtītā kreevu valdības delegacija bija speesta peekrist Ukraines rīcībai. Dēļ tam kadeti izstājās no Pagaidu Valdības. Ministru krīzes laikā nenoteikto stāvokli izmantoja Peterpils leelineeki un sacēla atkal nemeerus. Kreevu fronte kaŗa laukā bija leelineeku aģitācijas pilnīgi dezorganizeta un kaujas nespējīga. Stāvoklis valsti palika arveen kritiskaks. Kreevu valdība bija nespējīga un viņas nespēku izmantoja savās interesēs somi un ukraiņi. Viņu rīcība bija labakā preekšzime latvju tautai.

„Drošā ciņa“ — rakstija „Dz. Atb.“ — „kuŗu pašlaik izcina somi un ukraiņi pret Kreevijas centralismu, var atnest leelu pārsteigumu tām mazām tautām, kuŗas revolūcijas laikā neparāda nekādas dzīvības zīmes. Kā beigsies ciņa pret Pagaidu Valdību? Acimre-

dzot, ka tikai ar ukraiņu un somu galīgu vaj mazaku uzvaru. Kreevija pašlaik ir tādā stāvoklī, ka viņa nevar un nedrīkst eet pret šim revolucionarām tautam. Ta valdība, kuŗa četru mēnešu laikā nav varejusi savaldit pārīs desmit anarķistu Durnova vasarnicā, ta valdība lai apturetu veselu tautu revolucionaru kustību? Tas nav domajams. Pēdejās ziņas ari vēsta, ka Pagaidu valdības speciali uz Ukraini sūtītā deputacija esot panākusi veenošanos ar Ukraines Centralo Radu... Mums latveešiem tikai tas tā savadaki izklausas, jo Latvijas Zemes Padomes pārāk beeži sūta savus delegatus uz Peterpili. Viņas vēl nezina, kā Peterpils kungus var izaicinat ceemā uz Rīgu... Bet — te nu ir tas, par ko vajadzētu drusku padomat katram latveetim. Mēs domajam tādu varbūtību: somu, ukraiņu, poļu nacionalee centeeri ir sašneegti. Tās ir leelakās un stiprakās Kreevijas „mazās“ tautas. Viņas ir apmeerinatas un tadēļ nogājušas no Kreevijas politiskā ciņas lauka. Mazakās un glēvakās no Kreevijas tautam palikušas veenas pret Leelkreeviju. Tagad jāprasa: ko viņas sev izcinis? Un jāatbild — itneka! Jau tagad kreevu šabeeēdrībā paceļas balsis, ka visām Kreevijas kulturtautam nevajagot dot valsts autonomijas, ka citām jāpeeēšķirot provincautonomijas, t. i. „zemstes“... Ševišķi jūŗu peeēkrastu tautam viņi centisees aprobežot politiskās pašnoteikšanās teesības. Tas viss var noveēt pee tam, ka tās tautas, kuŗas tagad klusē, nedabūs neka. Apmeerinot leelakās no apšpeestām tautam, Leelkreevija ar mazajām veegli tiks galā. To lai eegaumē tee meeēgaineē, kuŗi četri revolucionijas mēnešos vēl nav

izgulejušees, un lai nedomā, ka kreevu Satversmes Sapulce vaj ukraiņi mums eemetis klēpi gaidito kliņģeri – valsts autonomiju. Bet kamēr vēl nav par vēlu, Latvijai vajaga eet revolucijas ceļus. Caur revoluciju uz Latvijas valsts autonomiju.“ Tāpat laikraksts prasa arī Latgales pēveenošanu Latvijai revolucionārā ceļā pēc tam, kad kreevu pagaidu valdība apstiprinot Vidzemes pagaidu pašvaldības projektu, leedzās to darīt. („Dz. Atb.“ № 51—1917.)

Apskatot ukraiņu eerosinato jautajumu par Naciju kongresa sasaukšanu Ķijevā, Maskavas latveešu laikraksts šai idejai karsti pēekrit, aprādot, ka arī federatīvas republikas sa-sneedzot, mazām tautam ir kopejas intereses pret Leelkreeviju. „Tagad stāvoklis ir tāds,“ raksta „Dz. Atbalss“, „ka tautas pašas var revolucionārā ceļā ņemt savas teesības, bet pēc kaŗa un Satversmes Sapulces tas grozi-sees. Mums būs jāreķinajas ar stipru demo-kratisku valsti, kuŗa nepaklausišanas gadījumā laidis vaļā pat bruņotu varu, ar kuŗu gan jau arī tagad tee mil baidit mazās tautas. Tapēc atrast kopeju platformu Satversmes Sapulcē ir nepeecešami mazām tautam. Zeemeļ-Ame-rikas Saveenoto valstu vēsture mums māca, cik grūti ir mazām valstim stātees federacijā tā, kā leelās neerobežotu viņu teesības. Ne-veenu reiz veen mazee štati nāca sadursmē ar leeleem. Ja pēe laika mēs nenoorganize-sim savus spēkus, tad arī federatīva repu-blika mūs neaplaimos. Mūsu darbs un бага-tība aiztecēs uz „plašo Kreeviju“.“

(„Dz. Atb.“ № 50—1917.)

1917. gada vasarā doma par Latvijas fede-raciju ar Kreeviju atrod kritiskaku novēerte-

jumu Maskavas latvju kolonijā. Eesakņojas pārliecība, ka politiska saistīšanās ar šo „visadu iespējamību” zemi — Kreeviju nemaz nav nepececešama Latvijai, ka mums vēl ir citas valstiskas eksistences izredzes, un ka to realizēšana atkarajas galvenām kārtam no pašas latvju tautas un viņas aktivitātes. Pa- ceļas balsis, ka federatīva republika nav mūsu politiskais ideāls, ka tas bijis tikai kompromiss, ka mūsu ideāls ir suve- rena Latvija. „Ja man prasītu” — raksta „Dz. Atbalss”, „kapēc Latvijai vajaga stātees federatīvos sakaros ar Kreeviju?—es atbildētu šādi: tapēc ka pagaidam vēl nav novērsta kara iespējamība nākotnē, un galvenais, tadēļ ka vēl latveešu vergu asinis ir ne ar ko neattaisnojama teeksme uz Kreeviju. Nekādu citu argumentu nevar būt. Daudzi no latveešiem gan vēl filozofē šādi: Kreevija nevarot iztikt bez Baltijas jūras pee- krastes. Bet tāds eebildums tikpat maz pār- leecina, kā vācu imperialistu peerādījumi, ka Vācija nevarot iztikt bez Kurzemes, jeb arī ka Ķīna nevar iztikt bez kāda cita Latvijas ze- mes gabala. Tāda kreeviska prāto- šana katram latveetim ir kategoriski jaat- raida... No otras puses, pret federāciju ar Kreeviju ir ļoti daudz ko teikt. Kreevijas un Latvijas kulturam nav neka kopeja; federa- cija ar 80 miljonu tautu ir bistama no Latvi- jas kulturelās, politiskās un ekonomiskās ne- atkarības redzes stāvokļa, jo Leelkreevija peenēmusees valsts stiprumā katrā ziņā mē- ģinās aprobežot mazo federatīvo valstu tee- sības; kreevu tautai nav ne mazākā organi- zatoriskā talanta un viņas zemē ilgi vēl ne- būs nekādas kārtības, no kam ceetis arī citas

federatīvās valstis; Latvija ir Kreevijai samērā nesēn pēveenota un tamdēļ to atšķirt no Kreevijas nav grūti u. t. t. u. t. t. Ja, kadēļ tad mēs prasām Latvijas federaciju ar Kreevijū? Kadēļ šis lozungs tik populārs Latvijā? — Atbilde ir veena: „Latvijas apolitiskais kompromisa gars un citu Kreevijas tautu lozungu pavirša uztveršana.“ Pēegreežotees tālak Leetavas sabeedriskā darbīneeka Dr. Šļupas eerosinajumam par Latvijas-Leetavas republikas nodibīnašanu, laikraksts turpina: „Atmetot suverenās Latvijas prasību kā „pārmēriģu“, kuģu realizet pašlaik latveešēem nav eespējams, Leetavas - Latvijas republikas nodibīnašana ir i vēlama, i eespējama... Mūsu pozīcija šai leetā ir skaidra: federacija ar Kreevijū nav mūsu ideals, bet tikai kompromiss. Varbūt slihts kompromiss. Mūsu ideals ir suverēna Latvija Kamēr latveeši vēl līdz tam nav izauguši — nesot to klusi savā sirdī. (Pastrupojumi mani. E. B.) Otrā pakāpe uz leģu — Latvijas-Leetavas republika, un trešā, vēl zemakā pakāpe — federacija ar Kreevijū. Pēc tām nāk Latvijas pašnāvība. — Kādu no šīm valsts eekārtam Latvija sasneegs, tas atkarajas pirmā kārtā no mums pašēem. Ja arī uz preekšu latveeši bāzis savas galvas smiltis, tad, protams, Latvija nedabūs pat republiku Kreevijas republiku federacijā. Bet neatlaidīgā ciņā Latvija var panākt vismaz Latvijas-Leetavas republiku.“ (E. Blanks „Dz. Atb.“ Nē 52 no 8. jūlija 1917.).

Jau pirms Dr. Šļupas eerosinajuma par Latvijas-Leetavas republiku Maskavas latveešu kolonijā auga politiskais zeparatīsmis, breeda suverenās Latvijas doma. Latvijas-Kreevijas

federācijas ideju sāka izskaidrot kā pārejas stāvokli, kā minimalo prasību, aizkuņas stāv mūsu maksimālā prasība, mūsu ideāls: pilnīgi neatkarīga un patstāvīga Latvija. „Domājot par Latviju“ — raksta „Dzimtenes Atbaiss“, „katru reizi nāk prātā kāds Dostojevskas varonis, kuŗu moca apziņa, ka kreevu tauta ir otras šķiras tauta, ka viņa ir līdzeklis preekš citām tautam, tauta bez savas vēsturiskas misijas. Viņš nevar dzīvot ar tādu pārleecību un tadē! eet nāvē. Tāds ir kreevu rakstneeka varonis. Latveetis, tūrpretim, latveešu inteliģence, līdz šim ir beigusees politiskā pašnāvībā no domas, ka Latvijai **ir** sava vēsturiska misija, un ka Latvija **nav** peedeklis citai tautai (Kreevijai). Nav latveešu avizem redaktora, nav latveešu mitiņos runataja, kuŗš būtu paudis Latvijas ideālus un Latvijas vēsturisko misiju kā patstāvīgu vērtību, kuŗu nevar peepildit citadi. kā veenīgi caur Latviju, atsevišķi un patstāvīgi. Latveetis veenmēr ir sajutis savu tautu kā peedekli leelajai „tēvijai“, kā nenozīmīgu skrūvīti milzīgā Kreevijas mašinā. Latveetis ir nolīdis sāņus un pazaudejis pat teesības apziņu. Latvijai nav peenākumu pret Kreevijū, bet gan otradi. Kreevijai vajaga izpirkt to, ko viņa Latvijai nodarijusi un vēl šo baltu deenu dara pret Latvijas interesem. Kur jaļemj par Latvijas likteni uz vairak simts gaļdeem, tur sentimentalām kalpa jūtam pret savu ilggadejo kungu un pavēlneeku nav veetas. Un ja Latvija stājas federācijas saķaros ar Kreevijū un viņas tautam, tad tas jasaprot nevis kā peenākums pret savu leelo „tēvijū“, bet gan kā Latvijas intereses un brīva griba tagadejā pārejas stāvokli. Latvee-

tim jasaprot, ka viņam ir teesības pilnīgi atdalitees no Kreevijas, un ja tikai Latvijas prasības pēc suverenitātes būs nobreedušas, mēs pacelsim karogu par Latvijas maksimālo prasību, par suverēnu Latviju. (Pastripojumi mani E. B.) Vēl tas laiks nav peenācis un neminesim, kad tās deenas atnāks Latvijai. Bet jau tagad to sludināt nav par agru." (E. Blanks „Dz. Atb.“ № 49 no 28. jūnija 1917.)

Suverenās Latvijas prasība 1917. g. vasarā vēl nebija nobreedusi tadē, ka Kurzeme atradās vācu okupācijas varā. Izsludinot un izcīnot Latvijas neatkarību mums līdz ar to vajadzētu veeneem pašēem uzņēmtēes pārak grūto uzdevumu — Kurzemes atsvabinašanu. Vēl būtu jārēķinas ar Kreevijas, kaut arī dezorganizētās armijas, uzbrukumu mums. Ari sabeedroto uzvara pār Vāciju šai laikā bija ļoti problemātiska, jo pēc kreevu armijas sabrukuma viņēem vajadzēja peelikt savā frontē visus spēkus, lai laustu vācu milzīgo militāro varu. Ari latvju strēlneeku pulki bija jau pārgājuši leelineeku pusē. Par spīti šim ārkārtīgi grūtam mūsu politiskam stāvoklim Latvijas suverenitātes doma tomēr pēenemas spēkā un gūst arveem noteiktaku virzeenu.

Tā sekojot Maskavas latveešu nacionāli-politiskai dzīvei bēgļu laikā, atrodam pakāpenisku un strauju politisku attīstību. No nacionālās sajūsmas pārpilneem Jnteliģences Vākareem, cauri Latvijas politiskai autonomijai, Latvijas-Kreevijas, pēc tam Latvijas-Leetavas federācijai — līdz suverēnās Latvijas idejai. Un taktikā — no drošās cīņas likumu robežās līdz revolucionārās taktikas atzišanai. Šo Maskavas latveešu nacionāli-politisko domu

pārtrauca, no veenas puses, Rīgas un Vidzemes krišana vācu rokās 1917. gada septembrī, kas radikāli pārgrozīja Latvijas politisko un starptautisko stāvokli, no otras puses, leelineeķu apvērsums Kreevijā 1917. gada novembrī, kas likvideja katru neleelineeķisku politisku un kulturelu darbibu. Revolucijas notikumi un dzīve arī pamazam izkļāideja Maskavas latveešu inteliģenci, kas preekš apvērsuma un neilgi vēl pēc ta bija teešam preekšzimīgi noorganizejusees kā veengabātaina nacionāli - idejiska veenība. Jau 1917. gada pavasarā pārcēlās uz Rīgu Latvju Rakstneeku un Mākslneeku beedribas valde, uz isaku vaj ilgaku laiku Maskavu atstāja te veens, te otrs no eevērojamakeem kolonijas darbineeķeem. Inteliģences Vakari pēc apvērsuma vairs nenotika, un viņu veetu eeņēma Nacionāldemokratu partija, un „Dzimtenes Atbalss” kā senak veica savu atbildigo darbu, līdz to leelineeķi 1918 gada pavasarā nobeidza. Bet jau pirms tam tas bija padots leelineeķiskāi cenzurāi, un vairs nevareja brīvi izteiktees. Bet Maskavas latveešu pāris intensīvās nacionāli - politiskās darbības gadi no 1915. gada rudenā līdz 1917 gada rudenim, atstāja leelu eespaidu neveen uz vairak desmit tūkstošu locekļu leelo Maskavas latveešu koloniju, bet arī uz pārejo latvju sabeedribu un inteliģenci, galvenām kārtam, daudzās bēģļu kolonijās. Maskavas latveeši deva nacionālo sajūsma un ticību Latvijāi grūtajos bēģļu gados. Tas veen jau bija ļoti daudz. Bet viņi deva daudz vairak — viņi virzija uz preekšu mūsu sastingušo nacionāli-politisko domu viskritiskākās tautas likteņa deenās. Viņi deva mums skaidrus nacionāli-politiskus

ideālus un ciņas garu to sasneegšanai. Šee ideāli nebija sastinguši, tee bija dzivi, tekoši un veenmēr gāja notikumeem pa preekšu. Kā reakcijas laikmetā, tā revolucijas mainigos apstākļos, veenmēr atrada politisku formulu, kuŗā eeleet Latvijas prasibas pēc eespējas visplašakos apmēros. Viņi leeliski uztvēra laikmeta psiholoģiju un pēdejo kalpināja tautas nacionalo ideālu sasneegšanai, kas ir katras praktiskās politikās augstakā māksla. Ja 1916. gada sākumā E. Freijvalds rakstija, („Dz. Atb.“ Nr. 3.—1916.) ka „tagad, kur abas Kreevijas galvas pilsētas tapušas par latveešu administratīveem centreem, (bēgļu apgādašanas leetā) tām jatop par mūsu inteligēnces ideoloģijas pārkausešanu un pārveidošanas centreem“, tad šī vēlešanās, vismaz, atteecībā uz Maskavu — peepildijās. Maskavas latveešu kolonijā bēgļu laikā teešam ar leelām sekmēm strādāja mūsu nacionalās ideoloģijas pārkausešanas un pārveidošanas darbu. Cik grūts šis darbs bija, to sapratis tee, kas pazist preekškaŗa latvju sabeedribu: pilnīga nacionalās apziņas atroģija marksisma dogmas pārņemtā „progressivā“ inteligēncē, nacionali garīgās dzives trūkums pilsonībā. Latvju inteligēnci vajadzēja atsvabināt no vecās dogmas un dot tai jaunu ideoloģiju. Maskavas latvju kolonijas leelos panākumos šai darbā bezpartejisks spreedejis nevarēs noleegt. Jo Maskavas latvju inteligēnce bēgļu laikā radīja vairak kā nacionalu patosu, tā deva disciplinētu nacionali-politisku domu.

Rigā, martā 1922. g.

30028. 1-36

ERNESTA BLANKA
LATVEEŠU
TAUTISKĀ KUSTIBA

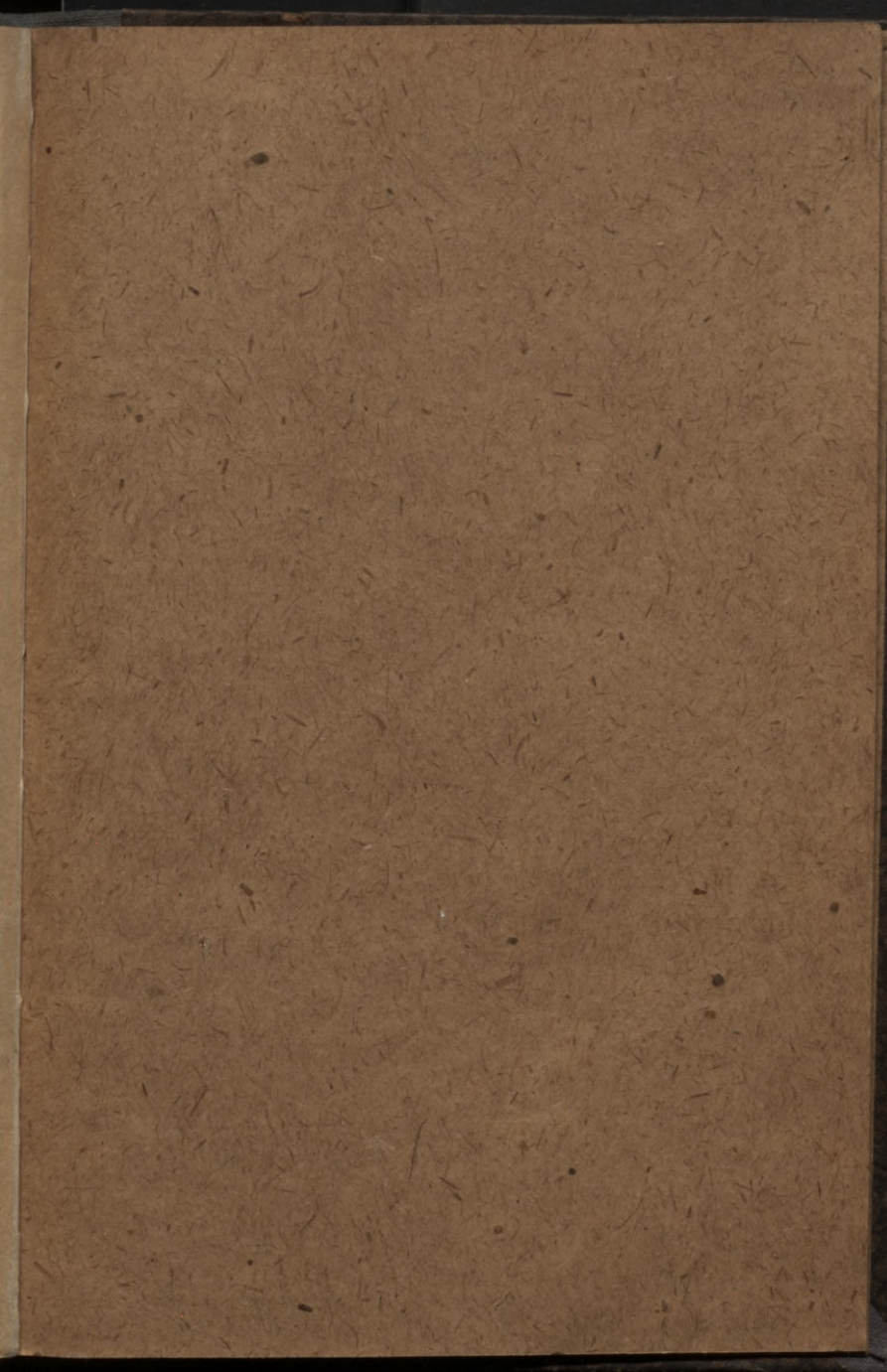
SATURĀ:

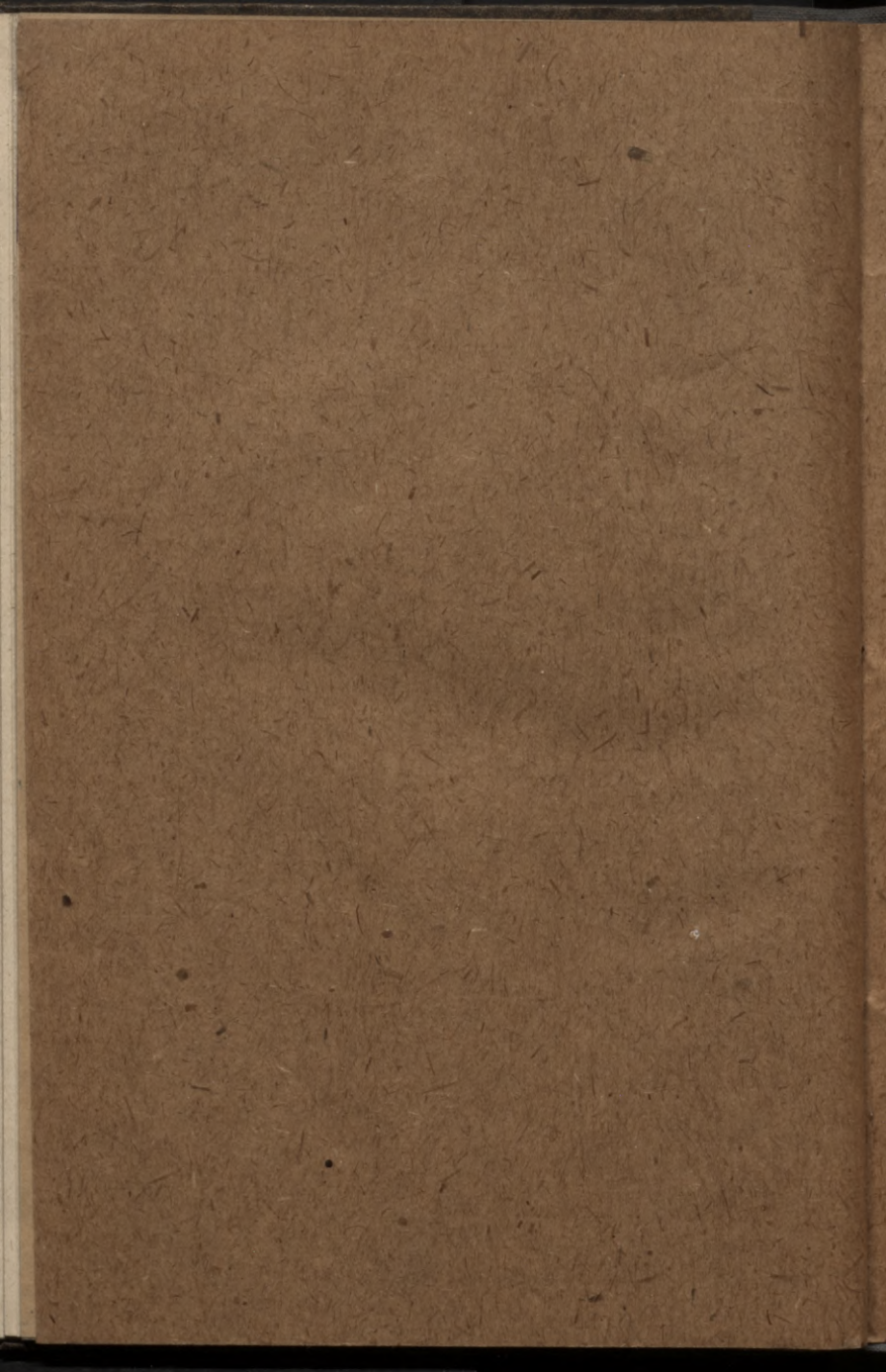
Notikumu gaita.
Krišjānis Valdemars.
Krišjānis Barons.
Juris Allunans.
Kronvalda Atis.
Krišjānis Kalniņš.
Aleksandrs Vebers.
Materu Juris.
Tautiskās kustības traģedija.

A. GULBJA IZDEVUMS.

192 lpp., maksā 35 rbļ.

31-23

L-50
~~0,24~~

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306117239

San. H.